

CHET TILINI O‘QITISHDA TALABALARNING AXBOROT KOMPETENTLIGI VA SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN YONDOSHUVNING XUSUSIYATLARI

Zayniyeva Nasiba Baxtiyarovna

Samarqand davlat chet tillar instituti

mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi shaxsga yo‘naltirilgan yondoshuv va axborot kompetentligini bir-biri bilan bog‘lashda, har ikki tushuncha ham talabalar o‘quv jarayonida faol ishtirok etishini ta‘minlashga qaratilganligi, ularning asosiy maqsadi – talabalarni mustaqil fikrlashga, o‘z bilimlarini yaratishga va turli resurslardan foydalanishga yo‘naltirishdan iborat ekanligi xususida ma‘lumot beradi.

Kalit so‘zlar: Shaxsga yo‘naltirilgan yondoshuv, axborot kompetentligi

Shaxsga yo‘naltirilgan yondoshuv va axborot kompetentligini bir-biri bilan bog‘lashda, har ikki tushuncha ham talabalar o‘quv jarayonida faol ishtirok etishini ta‘minlashga qaratilgan. Ularning asosiy maqsadi – talabalarni mustaqil fikrlashga, o‘z bilimlarini yaratishga va turli resurslardan foydalanishga yo‘naltirishdir.

1. Shaxsga yo‘naltirilgan yondoshuvning ta‘rifi

Shaxsga yo‘naltirilgan yondoshuv “ta‘limda har bir talabaga uning shaxsiy ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ta‘lim jarayonini tashkil etishga imkon beradi. Bu yondoshuvda har bir talaba o‘zining o‘rganish uslubiga mos keladigan materiallar, vazifalar va faoliyatlarga yo‘naltiriladi. Bu yondoshuvning maqsadi shaxsning individual rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va ularni o‘z bilimlarini chuqurroq anglashga, mustaqil o‘rganishga va samarali tarzda muammolarni hal qilishga tayyorlashdir.

2. Axborot kompetentligi (Information Literacy) ta‘rifi

Axborot kompetentligi – bu shaxsning axborot manbalaridan samarali foydalanish, axborotni topish, tahlil qilish, tanlash, undan to‘g‘ri va samarali

foydalanish va axborotlarni boshqa shaxslar bilan to'g'ri ravishda almashish qobiliyatidir. Bu kompetentlik talabalarni nafaqat axborot manbalaridan foydalanishga, balki ularni tahlil qilib, muhim va foydali axborotni ajratib olishga, shuningdek, yangi axborotlarni yaratishga imkon beradi.

3. Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv va axborot kompetentligining o'zaro bog'liqligi

Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv va axborot kompetentligi o'rtasidagi bog'liqlik, ayniqsa, o'rganish jarayonida talabalarni shaxsiy ehtiyojlari va qobiliyatlariga qarab axborot manbalarini topishga, tahlil qilishga va ishlatishga yo'naltirishda yaqqol ko'rinadi" [1; 4]. Quyidagi jihatlar bu bog'liqlikni ko'rsatadi:

1. "Mustaqil o'rganish va axborotga asoslangan qarorlar qabul qilish:

- Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv talabalarni o'zini o'zi boshqarishga undaydi. Bunda talabalar o'qituvchining ko'magi bilan, lekin shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ravishda o'rganadilar. Axborot kompetentligi esa talabalarni turli axborot manbalaridan foydalanishga va ularni to'g'ri tahlil qilishga o'rgatadi. Bunday mashqlar talabalarni mustaqil qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi.

2. Muammolarni hal qilishda axborotdan foydalanish:

- Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuvda talabalar ko'pincha o'zlarining o'rganish jarayonlariga mos ravishda real hayotdagi muammolarni hal qilishga undaladi. Bu jarayonda axborot kompetentligi muhim rol o'ynaydi, chunki talaba axborotni to'g'ri qabul qilish, tanlash va tahlil qilishni o'rganadi, bu esa o'z navbatida samarali muammolarni hal qilishga yordam beradi.

3. Raqamli texnologiyalar va resurslardan foydalanish:

- Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuvda talabalar o'zining shaxsiy ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos keladigan raqamli resurslardan foydalanishga rag'batlantiriladi. Axborot kompetentligi esa talabalarni bu resurslardan samarali foydalanishga o'rgatadi, jumladan, internetdan axborot izlash, elektron kutubxonalardan foydalanish va onlayn kurslarda qatnashishni o'z ichiga oladi.

4. Tahlil qilish va baholash ko'nikmalari:

- Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv talabani shaxsiy tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Axborot kompetentligi esa talabalarni axborotni to'g'ri baholashga, uning manbasini tekshirishga va axborotni turli nuqtai nazarlardan tahlil qilishga o'rgatadi" [2; 6].

5. Hamkorlik va muloqotda axborotdan foydalanish:

- "Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuvda talaba o'qituvchi va boshqa talabalar bilan hamkorlikda ishlashni o'rganadi. Axborot kompetentligi esa talabalarga jamoaviy ishlashda zarur bo'lgan axborotni to'g'ri topish va taqdim etishda yordam beradi. Bu, ayniqsa, guruh ishlarida va taqdimotlarda muhimdir.

Shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv va axborot kompetentligi o'rtasidagi bog'liqlik shundaki, shaxsga yo'naltirilgan yondoshuv talabalarga o'z ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda o'rganish imkoniyatini beradi, bu esa axborot kompetentligini rivojlantirishga yordam beradi.

O'z navbatida, axborot kompetentligi talabalarga o'z o'rganish jarayonlarini samarali tashkil etish va o'z bilimlarini mustaqil ravishda kengaytirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni beradi. Shunday qilib, bu ikki tushuncha bir-birini to'ldiradi va talabani umumiy rivojlanishiga yordam beradi.

Axborot kompetentligini rivojlantirish uchun shaxsga yo'naltirilgan ingliz tili mashqlari talabani individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Quyida bunday mashqlarga misollar keltirilgan:

1. Research-Based Writing (Tadqiqotga asoslangan yozish)" [4; 6]

- Mashq tavsifi: Talabalarga o'z qiziqishlariga mos mavzu tanlash va ushbu mavzu bo'yicha mustaqil tadqiqot o'tkazish vazifasi beriladi. "Keyin ular tadqiqot natijalarini tahlil qilib, maqola yoki qisqa insho yozishlari kerak. Bu mashq talabalarga turli axborot manbalaridan (kitoblar, maqolalar, internet manbalari) foydalanishni, ularni tanlash va tahlil qilishni o'rgatadi.

- Axborot kompetentligi: Axborotni izlash, baholash, tanlash va to'g'ri tarzda taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Creating Digital Presentations (Raqamli taqdimotlar yaratish)

- Mashq tavsifi: Talabalarga ma'lum bir mavzu bo'yicha taqdimot tayyorlash topshiriladi. Ular raqamli resurslardan foydalanib, ingliz tilida slaydlar tayyorlashlari, grafikalar, diagrammalar va video materiallardan foydalangan holda taqdimotlarini mustaqil ravishda yaratishlari kerak.

- Axborot kompetentligi: Talabalar raqamli vositalardan foydalangan holda axborotni izlash, tahlil qilish va taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantiradi" [5; 9].

3. Critical Thinking and Information Evaluation (Kritik fikrlash va axborotni baholash)

- Mashq tavsifi: "Talabalarga ingliz tilidagi maqolalar yoki onlayn resurslar taqdim etiladi. Ular mazmunni o'qib chiqqach, ma'lum savollarga javob berishlari kerak, masalan: "Bu axborotning ishonchliligi qanday?", "Manba nima uchun muhim?", "Bu manba boshqa manbalarga qanday ta'sir qiladi?". Talabalar har bir manbani tahlil qilib, uning aniqligini va foydaliligini baholaydilar.

- Axborot kompetentligi: Bu mashq axborotning ishonchliligini baholash, manbalarni tahlil qilish va tanlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. Problem Solving with Information (Axborot yordamida muammolarni hal qilish)

- Mashq tavsifi: Talabalarga muammo yoki vazifa beriladi, masalan, "Yangi ishga joylashish uchun qanday tayyorgarlik ko'rish kerak?". Talabalar internetdan yoki boshqa axborot manbalaridan foydalanib, bu muammoni qanday hal qilishlarini o'rganishlari kerak. Ular o'rgangan materiallar asosida reja tuzishlari va uni ingliz tilida taqdim etishlari zarur" [6; 4].

- Axborot kompetentligi: "Talabalar axborot manbalaridan samarali foydalanishni, ularni to'g'ri tanlash va tegishli ma'lumotlarni topishni o'rganadilar.

5. Information Sharing through Social Media (Ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashish)

- Mashq tavsifi: Talabalar ijtimoiy tarmoq platformalarida (masalan, Twitter, Facebook, Instagram) qisqacha post yoki statuslar yozishlari kerak. Ular o'zlarining tadqiqotlari yoki o'rganish jarayonidagi asosiy nuqtalarni taqdim etishlari kerak. Ushbu mashq talabalarni qisqa va aniq tarzda axborot taqdim etishga o'rgatadi.

- Axborot kompetentligi: Talabalar ijtimoiy tarmoqlar orqali axborotni tez va samarali almashish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

6. Collaborative Research Projects (Hamkorlikda tadqiqot loyihalari)

- Mashq tavsifi: Talabalar kichik guruhlariga bo'linib, o'zaro hamkorlikda biror mavzu bo'yicha tadqiqot olib boradilar. Har bir talaba o'z qiziqishiga mos bo'lgan axborot manbalarini topib, ulardan ma'lumotlar yig'adi va guruh bilan taqdimot qiladi.

- Axborot kompetentligi: Bu mashq talabalarni guruhda ishlashga, axborotni almashishga, turli manbalardan ma'lumotlar yig'ishga va ularni tahlil qilishga o'rgatadi.

7. Information Retrieval (Axborot olish va topish)" [7; 2]

- Mashq tavsifi: Talabalar onlayn kutubxonalardan yoki boshqa axborot manbalaridan "ma'lumot topish va ulardan foydalanish bo'yicha topshiriqlar bajaradilar. Misol uchun, talaba qaysi manbalarda kerakli axborotni topishi kerakligini aniqlash va keyin topilgan ma'lumotni ingliz tilida izoh berish.

- Axborot kompetentligi: Bu mashq talabalarni axborotni izlash, manbalarni aniqlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

8. Podcasts and Audio Resources Analysis (Podkastlar va audio materiallarni tahlil qilish)

- Mashq tavsifi: Talabalar ingliz tilida podkastlarni tinglaydilar va keyin eshitgan materiallari bo'yicha savollarga javob beradilar. Ular podkastning mavzusi, asosiy fikrlar va maqsadli auditoriyasini tahlil qilishlari kerak" [3; 6].

- Axborot kompetentligi: Bu mashq talabalar podkastlardan yoki boshqa audio resurslardan axborot olish va ularni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shaxsga yo'naltirilgan mashqlar talabalarga o'z ehtiyojlariga mos ravishda axborot kompetentligini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Bunday mashqlar talabalar

uchun qiziqarli va motivatsion bo'lib, axborot manbalaridan samarali foydalanish, ularni tanlash, tahlil qilish va taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

REFERENCES

1. Craig M. W. (2004) - Information Literacy: A Conceptual Framework for Higher Education
2. Julienne M. L. & Mary K. K. (2014) - Information Literacy and Competence in Higher Education: Practical Examples
3. Bruce, C. (1997) - The Seven Faces of Information Literacy
4. Kuhlthau, C. C. (2004) - Seeking Meaning: A Process Approach to Library and Information Services
5. Association of College and Research Libraries (ACRL) (2000) - Information Literacy Competency Standards for Higher Education
6. Lloyd, A. (2010) - Information Literacy Landscapes: Information Literacy in Education, Workplace, and Everyday Life
7. Rader, H. B. (2004) - Information Literacy in the Digital Age: An Evidence-Based Approach